

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Im. Fln.sekr. 20 J.nr. 2002/7511-14

15 JAN. 2003 NV

Antal bilag Aktnr. 6.

Mänskliga rättigheter i Burundi 2002

1. Sammanfattning

Sedan år 1993 råder inbördeskrig i Burundi. Rebellgrupper bekämpar regeringstrupper över stora delar av landet. En militärregim övertog makten genom en oblodig statskupp år 1996. En fredsöverenskommelse skrevs under av en majoritet av de involverade aktörerna i Arusha år 2000. Rebellgrupperna FDD och FNL skrev ej under avtalet, varför intensiva försök alltsedan dess gjorts för att få till stånd ett eldupphöravtal. Under hösten 2002 har också avtal slutits med FDD, liksom med en mindre fraktion av FNL. Strider har dock fortsatt under ömsesidiga anklagelser mellan regering och rebeller.

Trots avsaknad av eldupphöravtal tillträdde en transitionsregering den 1 november 2001 för en treårsperiod. I transitionsregeringen återfinns parti-representanter från tidigare regeringsregimen och den tidigare oppositionen. Parlamentsval och presidentval skall enligt Arushaavtalet äga rum i slutet av transitionsperioden.

Inbördeskrigets mörka skugga vilar över det burundiska samhällslivet och påverkar i hög utsträckning respekten för och uppfyllande av de mänskliga rättigheterna i Burundi. Det förekommer rapporter om att såväl armé som rebellgrupper begår grava övergrepp mot civila befolkningen. Under året har antalet civila personer som dödats i strider markant ökat. Enkom i Itaba den 9 september 2002 uppges minst 180 civila personer dödats, däribland ett stort antal barn. Vidare kan konstateras att fängelserna är överfyllda. Uppgifter gör gällande att tortyr är vanligt förekommande. Strafffriheten är utbredd, yttrandefriheten begränsad och oberoende media ansatt av myndigheter. Demonstrationsfriheten är obefintlig.

Sålunda är bedömningen att situationen avseende mänskliga rättigheter

avsevärt försämrats under året. Den önskade effekten av transitionsregeringens tillträdande har uteblivit vad gäller förbättrande av de mänskliga rättigheterna. Centralt i stärkandet av de mänskliga rättigheterna i Burundi är alltjämt att varaktig fred uppnås i landet.

2. Ratifikationsläget för de mest centrala konventionerna

Burundi har anslutit sig till och ratificerat de centrala konventionerna på området rörande de mänskliga rättigheterna. MR-kommissionens särskilde rapportör besöker regelbundet Burundi. OHCHR har sedan flera år kontor i Bujumbura. Samarbetet med burundiska myndigheter uppges fungera tillfredsställande, men säkerhetsläget har medfört begränsad övervakning och tillträde till olika delar av landet.

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Även om fredsprocessen är inne i ett intensivt skede, råder alltjämt inbördeskrig. De två rebellgrupperna FDD och FNL bekämpar regeringstrupper över större delen av landet, undantaget de centrala delarna av huvudstaden. Rapporter om brutala övergrepp av såväl regeringstrupper som rebellgrupper är legio. I synnerhet anses FDD utföra systematiska övergrepp mot befolkningen i form av avrättningar, våldtäkter, och förstörelse av byar. Under året uppges internationella organisationer i Burundi att antalet dödade civila markant ökat, i synnerhet i samband med strider i de centrala delarna av landet. Enkom i byn Itaba den 9 september uppges 180 civila bragts om livet av regeringstrupper. Flera sådana incidenter uppges ägt rum såväl före som efter Itaba-händelsen.

Uppgifter förekommer om att säkerhetstjänst och polis systematiskt torterar fångar.

Trots att fängelsernas kapacitet endast uppgår till 3000 fångar uppges det för närvarande finnas 9245 fångar i landet. Fångelseförhållandena är alltjämt bedrövliga. Genom insatser av ICRC och den lokala NGO:n ABDP har de sanitära förhållandena förbättrats under de senaste två åren.

4. Dödsstraff

Senast år 2000 verkställdes militära dödsdomar mot två soldater. Inga rapporter finns om verkställda domar innevarande år.

Den militära domstolen har även detta år utfärdat mer än 100 dödsdomar.

Rapporter förekommer om att de anklagade vid dessa domar ej har erhållit varken juridiskt stöd eller rätt att överklaga.

5. Rättssäkerhet

Enligt nuvarande konstitution besitter rättssystemet självständighet. Politiska påtryckningar, få resurser och det rådande instabila säkerhetsläget i landet bidrar till att myndigheter inte klarar av att upprätthålla ett fullgott rättssystem. Organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter på plats framhåller avsaknad av domar, avsaknad av juridisk rådgivning, och bristande bevisföring som strukturella problem i systemet.

Militärdomstolar är verksamma och dödsstraffdomar förekommer.

6. Personlig frihet

Som framkommer av ovan är det inte ovanligt att individer arresteras på godtyckliga grunder, fängslas utan domar och tillbringar år i polisceller i stället för i fängelseceller.

Uppgifter gör gällande att det inte sällan åligger individen att påvisa sin oskuld för att undkomma fängelsestraff. På grund utav rätts- och polissystemets snedfördelning fördelas hutuer och lokalbefolkning som härrör från rebellkontrollerade områden.

Det av regeringen sedan tidigare etablerade systemet att samla bybor i s.k. regroupment camps uppges inte ha förekommit under innevarande år.

Det har undantagsvis förekommit fall där myndigheter misstänks av politiska skäl ha omöjliggjort för personer att resa utomlands. I samband med fredsprocessens gradvisa genomförande har f.d. ministrar och andra exilledare börjat återvända till Burundi. Dessa har i princip inte råkat ut för några svåra trakasserier från myndigheter eller privatpersoner.

Inrikesresor kan vara behäftade med stora säkerhetsrisker, i synnerhet i stridsområden.

7. Strafffrihet

Strafffrihet är allmänt utbredd som följd av inbördeskriget. Armén har under en lång tid kunnat begå övergrepp utan påföljd från myndigheters sida. Det bristande rättssystemet innebär även att individer kan köpa sig fria eller undgå straff med hjälp av personliga kontakter.

Myndigheterna har dock uttalat sin avsikt att ställa inför rätta de två höga officerare som utpekats som ansvariga för massakern i Itaba.

8. Yttrande- och mediafrihet m.m.

Dessa friheter är kraftigt beskurna i Burundi. Regeringen kan sägas motverka öppenhet genom lagstiftning och mediamyndighetens sanktionering av ingrepp

och censur. Staten besitter kontroll över nästan samtliga lokala media-institutioner i landet. Vidare får media anses själva ålägga sig betydande själv-censur. Det förekommer att militär och polis ofredar och arresterar journalister. Under året har flera av de oberoende mediainstitutioner tillfälligt stängts av myndigheter. En journalist har mördats av rebeller.

Mötesfriheten är obefintlig. Demonstrationer bryts omedelbart upp av polis och militär.

Religionsfrihet råder i Burundi.

9. De politiska institutionerna

Före transitionsregeringen tillträdde 1 november 2001 kunde Burundi betecknas som en militärregim. Genom transitionsregeringens tillträdande har processen mot etablerande av demokratiska institutioner i landet inletts. Transitionsregeringen skall under en tre-årsperiod regera landet, följt utav val i slutet av den perioden. I enlighet med Arushaavatalet har transitionsregeringen gradvis under året inrättat nya institutioner, såsom senat och parlamentariska kommissioner.

Nuvarande president och regering är inte folkvalda. Sittande parlamentsledamöter är folkvalda, men deras mandat härrör från 1993 års valresultat.

I parlamentet förekommer en livlig demokratisk debatt mellan politiska partier vad exempelvis gäller upprättande av ny konstitution och lagar. Men parlamentets makt är beskuren och kan exempelvis inte avsätta regeringen eller dess enskilda ministrar.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Det finns uppgifter om diskriminering mot individer med annan regional tillhörighet, ras och kön.

Inbördeskriget har medfört svåra arbetsförhållanden för många, inte minst ute på landsbygden.

Fackföreningar existerar. De två ledande är "Confederation of Free Unions of Burundi" och "The Confederation of Burundi Unions". Rätt till strejk återfinns i lagstiftningen. En arbetsdomstol som skall medla i arbetstvister finns i Bujumbura. Löner skall följa upprättade löneskalor.

11. Rätten till uppnåliga hälsa

Tillgången till hälsa är underutvecklad och ojämnt fördelat inom samhällsklasserna och regionerna. Majoriteten av läkarna återfinns i huvudstaden.

Medellivslängden är 41 år (m / k: 40.6 / 41.3). Mödradödligheten har stigit från 110 till 800 dödsfall per 100 000 levande födda sedan 1992. De totala hälsoutgifterna uppgår till 2.3.% av BNP.

Mer än 1.1 miljon personer är för närvarande beroende av humanitär hjälp. Återvändande flyktingar från Tanzania, samt nya flyktingskaror från DR Kongo torde komma att bidra till att antalet personer i behov av humanitär hjälp ökar under hösten 2002.

I juli 2002 drabbades Burundi av en svår epidemi av hjärnhinneinflammation med över 10 000 rapporterade fall.

12. Rätten till utbildning

Inbördeskriget har medfört en avsevärd försämring av skolsystemet. Resurser räcker endast till viss utbetalning av löner. Lärare tvingas till andra yrken för finna försörjning. Många ur lärarkåren har dessutom mördats eller gått i exil som följd utav inbördeskriget. Inskrivningsnivån till lägstadiet är 37 procent (år 98/99). Den totala inskrivningsnivån till samtliga skolenivåer uppgår till 18 procent (år 2000). Läs- och skrivkunnighetsgraden uppgår till 48 procent (år 2000).

Utbildningsmässigt förfördelas kvinnor. Internationella NGOs, bl.a. Norska flyktingrådet, har sökt att motarbeta detta genom att erbjuda skolutbildning till flickor som inte erhållit lägstadietutbildning.

I vissa skolor försöker man ta upp frågor om de mänskliga rättigheterna.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Burundi intar den 171:e platsen av de 173 länder som ingår i UNDP:s ranking baserat på Human Development Indicators för år 2002. I den studien framkommer bl.a. att 36.2 procent av befolkning under åren 1987-2000 befann sig under den nationella fattigdomsnivån.

Den främsta orsaken till medborgarnas i Burundi prekära levnadsstandard är tvivelsutan inbördeskriget.

Transitionsregeringen tillträdande i november 2001 förefaller ännu inte ha förändrat ovan nämnda bild.

14. Kvinnans ställning

Den burundiska kvinnans ställning är underordnad vad gäller sociala och legala rättigheter. Kvinnan har inga arvs- eller äganderättigheter. En änka förvaltar endast sina omyndiga barns tillgångar. Även om kvinnor enligt lagstiftningen har rätt till samma lön som män är deras möjlighet att erhålla kvalificerade

arbeten mycket ringa. På landsbygden tvingas flickor tidigt bistå i hemmet vilket leder till begränsad skolgång.

Våld mot kvinnor uppges vara vanligt förekommande, såväl i hemmet som i krigszoner. Våldtäkter uppges utföras systematiskt av regeringstrupper och rebellgrupper. Inga rättsfall finns rörande övergrepp mot kvinnor.

Flera kvinnonätverk finns i landet som arbetar med att stärka kvinnans roll i samhället och fredsprocessen. UNICEF har under året bl.a. samarbetat med paraplyorganisationen CAFOB (Collectif des associations et ONG Féminines du Burundi) i syfte att stärka kvinnliga ledares kunskaper om projekthantering och projektfinansiering.

15. Barnets rättigheter

Burundi har ratificerat FN:s barnkonvention. Resursknapphet och rådande strider i landet medför att myndigheter ej på ett tillfredsställande vis har möjlighet att uppfylla åtagandena i konventionen.

Barnarbete är vanligt förekommande, inte minst på landsbygden.

Trots militärtjänstgöringens minimum ålder om 18 år är barnsoldater vanligt förekommande inom såväl armén som rebellgrupperna.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Som framkommer av text under andra kapitel kan diskriminering mot Hutuer noteras i samhället. Det kan tilläggas att även region- och familjetillhörighet påverkar en individs situation vad gäller diskriminering.

Den etniska gruppen Twa, som består av 1 % av befolkningen, utsätts för diskriminering. Majoriteten av Twa saknar formell utbildning och har i praktiken inte tillgång till myndigheters service.

Det kan noteras att organisationen "Centre Jeunes Kamenge" (Kamenges ungdomscenter) i Burundi erhöll 2002 års "The Right Livelihood Award", en svensk utmärkelse som även är känt som det alternativa Nobelpriset. Detta för arbetet med att bl.a. skapa mötesplatser för unga från olika etniska grupper.

17. Homosexuellas situation

Nuvarande konstitution tillkännager lika rättigheter för alla medborgare oavsett kön, ras, funktionshinder, språk och social status. Explicit beröring av de homosexuellas rättigheter återfinns ej i lagstiftning.

18. Flyktingars rättigheter

Det finns för närvarande cirka 387 469 internflyktingar i 226 uppsamlingsplatser i landet. Därtill uppges det finnas ytterligare cirka 100 000 icke-registrerade internflyktingar i landet. Därutöver finns det totalt cirka 350 000 landsflyktiga burundier kvar i Tanzania, Zambia och Rwanda. Cirka 40 000 flyktingar hade i september 2002 hittills återvänt från Tanzania till Burundi under året.

Utöver relevanta FN-organ som bistår flyktingar och internflyktingar, kan särskilt organisationerna Action Aid, GTZ och Oxfam nämnas.

19. Funktionshindrades situation

Det finns alltså ingen lagstiftning för funktionshindrade. Myndigheter kan inte sägas prioritera situationen för funktionshindrade. Uppgifter om diskriminering finns. Samtidigt finns det obekräftade uppgifter om det finns särskilda tjänster för funktionshindrade reserverade inom vissa myndigheter och företag. Ett flertal NGOs verkar för att främja de funktionshindrades situation i landet.

20. Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter

Det finns antal organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter i landet, såväl lokala som internationella, som tillåts verka förhållandevis självständigt. Av de mest respekterade lokala organisationerna kan särskilt ITEKA (La Ligue burundaise des droits de l'homme") och ABDP (Association Burundi Promte La Defense Des Droites Des Prisonnier" nämnas. ITEKA arbetar bl.a. med rättegångar och advokathjälp, och ABDP med förbättrande av fängelsevård. I fråga om internationella organisationer kan särskilt Human Rights Watch i Burundi lyftas fram.

21. Fältverksamhet eller rådgivning inom mänskliga rättigheter

Som nämnts ovan har OHCHR kontor i Bujumbura. Möjligheterna till att verka inom området rörande mänskliga rättigheter är främst avhängigt säkerhetsläget och resurstillgången. Vad gäller det senare har, enligt uppgifter som ambassaden tagit del av, kontorets budget halverats under året. Detta har bl.a. inneburit att det endast funnits tre övervakare av de mänskliga rättigheterna vid kontoret under året.

Utöver observatörsverksamhet bedriver kontoret, ofta i samarbete med lokala NGOs, utbildning i frågor om och främjande av de mänskliga rättigheterna. Vidare utgår stöd till reformering och uppbyggnad av rättsväsendet samt stöd till utbildning och rekrytering av advokater.

Samarbetet med regeringen uppges fungera tillfredsställande.

Även regeringens samarbete med FN:s rapportör för de mänskliga rättigheterna för Burundi uppges numera fungera väl.

